

2016 СҮЛГА -- ЧУРАПЧЫ НЭҤИЛИЭГИН БАСТЫҤНАРА

Сүл бастыҥ түүлбө салыааччыта – Дмитрий Илч Спиров, «Молодежный» ТОО.

Сүл бастыҥ депутата – Екатерина Семеновна Иванова, «Маарыкчааннаагы» уокурук депутата.

Сүл бастыҥ спортсмена – Дьулустаан Елисеев, СӨ кыһынты чемпионатын кыһылыаагы, Улук Илин федеральный уокурук чемпиона. Бишкек куоракка кыһылыаагы норуоттар икки ардыларынаагы турлар призера. Тренер Г.Ф. Нохутский.

Сүл бастыҥ урбааньыта – Петр Николаевич Марков, «Борги» маарыкчаан дирижэртэ, урбааньыт.

Сүл бастыҥ общественнай үлэ кыттааччыта – Елизавета Николаевна Винокурова, «Дьулур» доруобуйаларынан хааччахтаах дьон түмүүтүн салыааччыта.

Чурапчы кэскилэ (үөрэтүүчүлүгэ) – Вера Сидорова, С.К. Макаров аатынан Чурапчытаагы гимназия 11-с «а» кылааһын үөрэтүүчүтэ. «Гимназия республиката» оҕолор түмүүтүнүн президенти, улуустаагы үөрэтүүчүлүгэ Сэбиэттэрин чилиэнэ, улуустаагы «Чурапчы кэскилэ» сүбө чилиэнэ, «Саха КВН» улуустаагы, регионнаагы призера, 2016 сүлгэ «Улуус бастыҥ общественнига». Улуус, регион, республика олимпиадаларын хас да

тогулук кыһылыаагы, призера. Улуустаагы «Аман-оо» ааҕар оҕолорго Гран-при кыһылыаагы.

Сүл бастыҥ ырылыыта (Благодарность сыһыан) – «Хата» ХЭТ улахан кыамтаах, транспортка аналлаах хас да миэстэстэ гарас (генеральный дирижэртэ В.Д. Сивцев).

Үйүгү унуордаан – Юрий Семенович Толстоухов, А.А.Савин аатынан Чурапчытаагы история уонна этнография музейин дирижэртэ.

Сүл бастыҥ бырайыагы – С.К. Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын видеоролика, «Дайан» телестудия, «Мунха» бырайык.

ТҮӨЛБӨЛӨРГЭ:

Бастагы миэстэ – «Спортивный» ТОО (сал. А.Д. Рожин) – 350 тыһ.солкуобай суумалаах сертификат.

Иккис миэстэ – «Куоҕагы» ТОО (сал. Ф.С. Седалищев) – 300 тыһ.солкуобай суумалаах сертификат.

Үчүс миэстэ – «Мурун Тьымпыа» ТОО (сал. В.П. Пулова) – 250 тыһ. солкуобай суумалаах сертификат.

Итинтэн атын түөрт түөлбө үлэстэ ситиһилээх көрдөрүүтүн итин, 100 тыһ. солкуобай суумалаах сертификаттарынан наараахталылар.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

Спорт

САҤА СҮЛГА -- БОКСАҤА СИТИҤИИЛЭР

Тохсунньу ый 4 - 8 күнүгүгэ Дьокусунай куоракка боксаҥа норуоттар икки ардыларынаагы спорт маастара Н. Жирков сырык кэриэһигэр аһамыт ороспүүбүлүкстэги турларга Чурапчы улууттан 43 киһигэ Миша Пермяков бачууттаах 3-с миэстэстэ сыһыт.

Маны таһынан эмиэ бу күнүгэ 1-гы №-дээх оҕо спортивнай оскуолатыгар «Ороспүүбүлүк күүстээх боксерлара» сүүмэрдир турларга 50 киһигэ Валерия Монастырева 1-кы миэстэ, 44 киһигэ Ян Лутан 1-кы миэстэ, 60 киһигэ Вадим Кузьмин 2-с миэстэ буолары ситиһилэр. Миэстэстэспит спортсменнар бары СО боксаҥа сүүмэрдэммит хамаандалар киирэллэр, салгыт Улук Илин

Федеральный уокурук күрэхтэһиһилэртэ чыһаах ситиһилэр.

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

Докумуоннары оноруу өҥөтө

“МИН ДОКУМУОННАРЫМ” КИИН ААСПЫТ СЫЛЫ СИТИҤИИЛЭЭХТИК ТҮМҮКТЭЭТЭ

Нэһиликкэ сүүрүгөн социальный өйбүлүгэ өтөһөн туһанар. Ол курдук, оҕо ыйдаагы пособиета, оҕону көрөн олорууга теленүлүтэ пособие, оҕо төрөөтүнүгэ биэр кэмтээх көмө харчы, ону таһынан пааспар, тас дойдуга тахсы пааспарын (загранпааспар), СНИЛС, ИНН, элбэтигэстэ тардылыгы туһунаа ыспараатка, сир, дьыа-уот докумуоннарын онортууу көрүнүгүгэ үлэ ыһыллар.

2016 сүл түмүгүн биһити киммимитэр 11 тыһылыча 585 киһи сылдан араас өтөһөн туһанылар, юридический көмөнөн 230 киһи туһанна, сылаагы былаат 103,6% туюла. Государственный уонна муниципальный өтөлөрү таһынан, телбүдүтээх өтөлөр өтөһүлүлүтэ араас көрүнүгэ дуоһабырды оноруу, куопулааһын, кадастровый иһкелердэр өтөлөрө киирэллэр.

Нэһиликтэри кытта түһэриһилбит сөбүлүннэ ологуран, сылаагы графигынан улуус бары нэһиликтэригэр миэстэстэспит үлэ ыһыллар. Ол курдук, 2016 сүлгэ нэһиликтэргэ 179 айан өтөһүлүннэ, 1255 киһи сырытта, 365 киһи докумуонун онортордо.

Аһыгытэспит, хас биридии киһи государственнай муниципальный өтөлөрү электроннай ньыманан ылар кыахтаах буоларытэр “Госуслуги” порталга регистрацияланарга нэһиликкэстэ көмө өтөһүлүтэ, докумуоннарын көрөн “Госуслуги” порталга биһиргэтибит. “Госуслуги” порталга регистрацияламмыт, биһиргэспит киһи “Улук Илин гекскага” сайаалатын электроннай көрүтүтэ ылар кыахтаах.

2016 сүл түмүгүн киһи көтүө “Улук Илин гекскага” 46 сайаалка барда, 490 учуоттуу сурук биһиргэтибит.

Тэриһтэ, нэһилик, улуус ылар дьаһалларытэр көтөхтөхтүк кыттар.

Чурапчы улуунун өлөхтөхтөрүн, нэһилик уонна улуус Муһааһын депутаттарын аһыттан үүмүт 2017 сылынан элбэтибит! “Мин докумуоннарым” киһи өтөһүтүн кэпэ туһанаргылытэр ыһырабыт, үөрэ көрөхтүтэ. Адырыһытэр: Чурапчы нэһиликэ, Октябрьскай уул. 17 “В” №-дээх дьыага, төл. 41-005.

Н.В. ДЬЯКОНОВ.

“Мин докумуоннарым” Киһи Чурапчытаагы офийын салыааччыта, “Куоҕагы-Маарыкчаан” уокуруттан улуус Муһааһын депутата.

2013 сүл сүтүннэ 30 күнүгүн сааһаан, биһити улууспуттар государственнай уонна муниципальный өтөлөрү биһир сиргэ оноруу үлэтин тэриһити тэһиһилээх кыһылылар.

Күн бүгүн Чурапчытаагы киһигэ 144 государственнай уонна муниципальный өтө, ону таһынан нэһиликкэстэ кыаммит араһагылар босхо юридический консултациялар өтөһүлүлүтэ.

60 СЫЛ АНАРАА ӨТТҮГЭР...

1956 сэллэхда, бийнги онус юулаахыг бүтээр сулбыгтар, СГУ аһыллан бастахыг кууруска үерэнэ кирибигит. Физика, математика, биология, география, нууча тала учууталарын тайланн горник, геолог, тутанчы, ветеринар, зоотехник идэригэр 423 оёо кирибитэ. Улуустан кирибит устулуон оёолор Сэргэлээхэ икки этээтээх мас уонсайларга олорбутут. Олбур иһигэр кирибигин биригэ ооннуурбут, субуоталарга уонсайларга үткүү буолара. Урукпутун Пушкин аһыллан библиотеккаа аадырбыт. Кинигээ тикээри, сарьсарда эрлэттэн уончаггаан киририбит. Кирибэ 10 час кирииттэн куорат устун сатыы уонсайбыгтар киририбит. Бэйэ-бэйэбитин көрсөн син билээр элибит. Бийнги күлөөнэ, бийнгийн 80-ча саастаах дьон, университетийт аһыллыбыта 60 сылын билиэтиир тэрээһиниэр буолаларын истиһон, түмсэрэ сааһаан, ХИФУ ыһуусанистарын Лигалын дьирхкээр Евгений Степанович Мамонтов кытта сэбээтээһиниит.

Манхайгыг түмсүүбүт бэлээн айлыг 17 күнээр бусолбута. "День первокурсника" дээн улахан тэрээһингэ "Триумф спортивной комплекска" ынгырыллан сыртыбыт. Үөрөммид идэ бизрбит тапталлаах, махталлаах университетпыг олобун, үлстий, сийһийлэрин көрөн илгэ, бигээн үөрдүбүт, астыһныбыт, ижэн тутуһунубут. Эбэрдэ, махтал тылларын үөлсөннөөкпит, билһиннээх учуонай, профессор А.В.Чугунов эттэ. Биһигини аһаллаах мнөстөгү олортулар. Аһалһын аһтаабылгыттарылар туран, илһийитинэн далбаһан элэрдэттибит. Биһидий бэйэ-чигээр сүкснэр бэлэх туттаршылар. Олох

догуйсубут, мэхтэниыбыт.

Сэтгэлийн 29 күнүгээр КФЕН-на биһигэс ангаан көрсүүлүү тэрийдмээр. Саамай үчүгэй тэрээһиннөөхтэринэн, түмсүүлээхтэринэн биологтар бүхүлүлэр. Кинилэр байгатын куурустарын туһунаа альбом-брошюра оторбуллар. Биологтары естествонай наукалар институттарын ректора А.Н.Никитин уонна преподавателлор эбэрдатэллэр. Эбэрэ тылы Таатта улуунун Черкөөх оскуулаһыгар биологтун учууталынан, Октябрьскай иһилинэк сэбиэтин боссатэлэллэринэн үлэлээбит, умуе, иһилинэк бочуоттаах олохтооҕо Тамара Григорьевна Мордосова эттэ, болуһун тутарда. Корсүүлүгэ 19 выпускник кэлбит, онтон 10-на биологтар. Эбэрэ кириин тылы университеттан ор сыһарга салайааччынан үлэлээбит, учуонай, профессор Иннокентий Семенович Синцев эттэ. Салгыы орус кистит, иһирэх ахтылар, кэпсэтиилэр бүхүлүлэр. Устудьуоннаабыт сыһарбытын, үөрэхпитин, добогторбутун, илэриһиһэй түтөнүри ахтыһан ирэ-хоро кэпсэтибит. Саастыг ыраһыты, элбэх киһи биһиги көк-күбүһүтүн туораабыт. Эрдэ олохтон барбыт үөлээннөөхтэригин аһыһыбыт, киһилэри көрүстээн сүһүөхлүтүгэр туран чуумгуран ыһыбыт.

Үбүлүөйгө аһаан хомулган
оһоһуллубут Саха сиригэр үрдүк үөрэх
кыһатын аһыллыатын историятын,
университет, институт олобуттэн, урукку
преподавателлар, устудуоннар, билииги
устудуоннар олохторун көрдөрөр
видеоэскеттар экранна көрсөрүлүнүптөр.
Сорох биригэ үөрөмүштэригит дээр
эрдэкин оҕоһорун көрөмүт үөрүлүбүт. Бу

күн эбэх актыы онотулунна. Он курдук, Олүсүхүмэ улууһун Кыыллаах орто оскуо-
лалыгар биология учууталынан, завууһунан
үлэтиибит В.С.Малгарова көргөһүннээн С.М.Малгаровтыын, сөһүннэһэн, Бүтүн
Россияҥааы „Сыл учуутала – 2016“ аат
хаһаайына И.И.Малгаровтыын көтө
кыһыннылар. Билигин даҕуна ХИФУ-га
үлэһин сыдыар учуонай, профессор,
физик, бу күнүгүтэ „Григорианский кыһын“
болло хаһаайынын аатын ыһыт
Т.В.Назаров дириг ие хоһоонноох
актыыны онордо. Саха АССР үтүөлүк
учуутала А.К.Романова үөрөһүт
учууталларын, олокурениистарын, ор
сыллаах учууталлабыт үлэһин,
общественнай үлэһин туһунан сүһүтүн
күтүстэ, Мирный куоракка 1961 с. эбэх
инженерлөр үлэтиибиттэ. Олордон хайа
инженердэрэ – „Якутипроаймаз“
институтугар үлэтиибит Д.А.Андреева-
Петрова, В.И.Еремеев көрүһүгүт баалар.
Василий Иваскөн Айхала, Мирныйга
алмаас производстволарга карьерга үлэһин
саҕалаабыт, кэһини наукадан
дыарыктаммыт. Алмаас производстволар
үлэһин, олоорор усулуобуйаларын
харыстыыр, тупсарар сыллаах үлэтиибит
савтаны арайыынага хас да патентнаах.
Е.Н.Крылова үкүсүн хогу улуустарга
биология учууталынан үлэтиибит, Эбон-
Беллантайга оскуола диригтеринэн үлэһин
сыдыабыт. РФ үөрөһүтүтүн, СӨ
култууратын туйгуна. Кини
көбүлүһүнүнүн уруксу элэр саастыт
мыраларын ыһаатыбыт. Учууталлар
идиоһин үлэтиибит институтка биология
учууталларын хабарбуһун саҕалаабыт
Т.Н.Прохорова бэйэһини сыһаатын

ахтыгын үлсгийнхээ. Барьбыг нэгэн тулгуурт, билигтэн даганы үлсгийн-хэмсэгыг сүүлчээр профессор, академик А.В.Чугунов бэйлэйн үлсгийнхэн кылгас ахтыгын өнгөрдө. Саха сирингэр аграрнай үерсгээнийг сайдылын тулунш 3 томна-ах улахан кингээ тахсыгтыгар быланчы үлсгээгийн сырдада.

Бу олус истиг, долгуулаах корсунууну суурэн-котон тэрийбиг, сайырбыт донто наһаа болзомтокохотук сыһыаннаспыт выпускниктар Лигаларын директэригэр Евгений Степанович Мамонтовка бука бары дириг махталбытын тиздэбиг. Түмүккэ хас биридэбилтигэр университетныг историктыг, билиити олохун, 60 сыһыан эзэрдэлэрлээх диссони бэлэхтэтигэр. Университетка 1956-1961 сс. үөрэммит, бүтэрэн өрөспүүбүлүкэбиг бары салаалаларыгэр үлүсэбиг колүөнү туһунан матырыйал хомуйан, университет музейыгэр туттарыахпыт. Машина билиити билиити үөрөнөр кэммитигэр тахсыбыт хаһыат матырыйаалыгара, биридэтигэн выпускниктар туһунан суруйуулар, ахтыгылар, хаартыскалар. Матырыйал маһык салгыы муһаулуан иһен багарабыт. Ким оосо бизэр иликтисэрэргэ тиэтэийиг. Билиити билиити көк-күбигигэр суох, олохтон туоравыг дьон олооро, ыччигтара матырыйааллары музейга ажалан туттарарпытгар. Кырдаагастар санаабыт бодок. Аны бээс сыһыан корсүөх бугаһу-буга.

Татьяна Константиновна
ДАЛБАЕВА.

бүтэргээн-учуутал, Хөнгөн
нэвчилөгч, Чурагч, улаагүй
бичигч, олохч, олохч.

Кэпсүэхтүн баһарабын

ОЛОБУМ БИИР ДЬИКТИ ТҮГЭНЭ

Олохум устата араас
данаацарга, соробор,
баатарбатым да үрдүнэн
кытынчарбытара.
Оптукаларым хаартыкка
түбэрилдэн
үйэттиллибиттэртэн
билгүн эмг дааны астына
санын быт.

1982 сыллаахха кулун тутар 10 күнүттэн бам ыйыа 15-гэр дьори Хабаровскайлаагы педин-спутуска оскуола дьирэктэрдэрин, Ренэ инспектордарын, методистарын идэлэрин үрдэтиэр куурустарыгар Саха сириттэн 16 буолан үөрэммиттэ. Дьэбитигэр котоору „кынашпы-тын куурдуна“ сылдьарбыт. Занет семинар бөҕөтө. Муус устарга Сахабыт сирин көмүскөтөн, кэнсир көрдөрбүтүт. Нууччалар сохтуттэ. „Эһиги аҕыйах эрэри наһа түмсүүтөх, талааннаах поруот эбиакит. Биһиги элбэкиит дьэна, олох ыһылан сылдьабыт“, — дьэтигэрэ. Оттон аны өтнөөх, кити экраннаах уус-уран киинэ уһулар буолубут.

Хабаровскайдаагы ССКП райкомун дахалынан пединституттан 60-тан тахса голыд омуктарга майгынныыр студеныры уолна биһигини холуйан, сарсыарда эрдэ иннибитигэр-күннүбитигэр ГАИ массыналарадйах автобустарга омордох, 40 км сиргэ тийибит. Уһаа мыраан үрдүгэр түһэрэллэр. Онон-манаан сааты Амур өрүс бизрэгэр килгэрэллэр. Ким да өлөрбөт — кырылас өрүс ааһа. Хас биирдинбитин рехиниллэр, көстүүм кэтэрэллэр. Сыл-сал устан испэттэр.

Кылаабынай геройбут
лексей Бутов (Бронислав

Брондуков), жүргені Марья, усталар Петья, Анна — көмүс промшленноһын кыһа, Терентий Ипполыч — партизан. Социалый драма деген сценарийларга сүмүлүбүт ээ.

Мыран үрдүгтэн саа эстэр
 ылааа иһилибитэ. Ойдоон
 көрбүтүм, арай бэлһыкылыт
 таптаран, оёо сыллара. Билинэ ол
 юмнэ биэрэээ тобуктаан
 олорбулут. Алексей Бутов биэр
 аба саастаах эр кэлһибитин кыла-

ры кнжкхгэ аитороро.

Ол илгине бийиги ара ууспу-
тутар (түгөм) хундузтар (ытай
багшыыггара) саба түспүтө.
Кыраһыбай кыргыггарытын
быдыаан, күндү түүлөжигин
халаан судноларыгар олорон,
Амур өрүһүн уста турбуутар.
Хундузтар буудан Б.
Бейшеналиев, М. Утербеневон
уһулубуттар. Сарыыггар
книигер Казхастанга „Белый
шаман“ диген киниге уһудла

COMPLETION

Бу маассабай сиснабыг 10 эрэ
сокуундагык быһыылаах
Свердловскай кыносулунга
„На дилектх рублех“ диги ки-
нони уста сыгдыаллара.
Дэрибигэргэти салдымуктары
вертолестунан таһарга
ороскуоттаах дэрибтэр үлү-
„Ахсынньыга премьератыгар
кэлэрин“, — диги ыһарбытара.
Мин бу кинони „Казнь заста-
ва“ диги ааттаммытын икки

СЛУДИНЕЦКАТА КОДОБУТУМ.

Бу уһуларбыттар үс күн маайдаммыгыт. Сарыарда маһаһыһыһар аһыһа иһиктэригэ, күһэ сабыһыһыттарын күһэ уһсайыһын буларбыт. Аһыһар ас да ыһыһаммыт. „Бүтүһү“, — диһыһыһыһар уһуһуһу аһы. Оһуһуһу сарыһаһыһаһыһыһы, „Аһуһу — аһыһаһыһу“ түйөн хаһыһыһу дөн куһаһыһыһу. Оһыһу аһыһу үһыһу аһыһу сөһуһуһуһуһу. Көнһыһу бөһыһыһыһу — оһуһуһуһу аһыһу сүһуһуһу, хаһуһуһуһуһу сөһуһуһу, бөһыһуһуһуһу мөһуһуһуһуһуһу.

Хаартыскаа Б.
Брондунгууны элбэх буслан
түснүүлүт. Ону үөрэмниг оёуо-
лабар бэлхэгэбэим.

Бу нийлбэр – 34 сэл анараа
отгүтэр түспүт хаартыскабыт.
Орску эрээкэ ханас – Бюют
Бейшеналиса. Очкурго 50-тан
тахса кинизгэ ууллубут, билини-
лэх киноактер — „Первый учи-
тель“, „Белые аисты“, „Через Гоби
и Хингай“, „Звезды и солдаты“,
„Мама, я жив“, о.да. Алтыгар
Минтай Утенбергенев,
„Любимая“, „Сибирский лес“,
„Моя любовь на третьем курсе“,
„Белый шаман“, о.да. кинизгэргэ
ууллубут киниз артыаһа.

Кинес сэлхэнэн сибхэгтэн мин эмнэ каракэй оруулу толор-бушуун санаан ислиим уонна историнга сыйһаанах кинигэс кытхыспыттан уоробил, кини туттабын.

Антонина Павловна
ПЕРЕВАЛОВА,
педагогический работник.

Өр айһынаш, «Төрү» клубус Сийгэ тэксар Арылхак биегэр сүсөммитэрэ. Билгийн Булуу орууһон өкөлөн Лана тупор төрүтөн 22 көстөөк Халырк Хоомдон орус биегэр сүсөтүнэр. Хаар түсүт көмө этэ. Туок да дыа-юг дон сук, килем сирэ тийһин түсүбүт. Чычарас улхан бала-аһаарга спордуһут, онубут оротутар күлү быһа бурдунан сордуур чутуун шоктоок эти-би. Он шоклут түсөмүтэр биһэр эрэ күс биһэр миегэһок этэ. Сорок дьомлут 10-тан тэкс көстөөк Тыйа нийһилгэр «Орыай» клубус

Суал ангиуугун үгээ.

Сүүл ангиуугун үгэнэ.

Коборудуңу 66 сыягыр алауах курортуна булбут конференция матырийлыгылар оңотосуу хамылылыа Коборудуңу оройлонуу хабар территориялыгыр – кулугурда, орунлар да балык сатканы суога диген элпийбит. Билинг кулугура уюна мийи сыдыгыбыт биринчиге булукча мейрабиги джамуу оңотуу

Ошоого араса ыркыктар баалтара, спорту, бөрүтүн үлгүтүн-хамсаан, спорон тулуйан аасылгыт. Ол аасылг спорту, кымы олох сирбөлгүн. Билгини элр ыччыка тууайан кыраагаас калууна, элдеринг, ололоринг спорон аасылг олохторун, историйны улуг баахыттар, калуу өлгүтүн-калуугуз тарууа турор ыттар багарабын.

Николай Егорович ЗАХАРОВ,
УИД, тыһыт бэстэригэ, Хоту көһөрүдүгү
кыһыттыыда.

Хайхыг бичээсийн бэрлэлэр графика: 16 ч 00 м. Бичээсийн бэрлэлэнэ: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакционной-издательской холбоонук 11.01.2017 с. офсетка бичээтэнэнэ
Аадырына: 678870, Чураалч сэд, Карл Маркс уул, 28 "а" Индекс: 54907, Хайхыг нэвчиллэгэ үсгэ олтуруннуука, чэллэргэ уонна субботага тахсар